

Ιδεολογίες, Γλωσσική Εκπαίδευση και Επικοινωνία

Πρόγραμμα Ημερίδας και Περιλήψεις

Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης και
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης
Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Βόλος, 6 Νοεμβρίου 2019

Ιδεολογίες, Γλωσσική Εκπαίδευση και Επικοινωνία

Πρόγραμμα Ημερίδας

9:00-9:30 Έναρξη εργασιών, Χαιρετισμοί επισήμων

9:30-10:00 Έμφυλα στερεότυπα και γλωσσικές αναπαραστάσεις στις ταινίες Πριγκίπισσες της Ντίσνεϊ: Μια διαχρονική προσέγγιση (Χρυσούλα-Ξένη Νταή & Ελένη Μότσιου)

10:00-10:30 Διαδίκτυο και ιδεολογία: Ενημέρωση ή παραπληροφόρηση; (Κατερίνα Παναγιώτου & Ασημάκης Φλιάτουρας)

10:30-11:00 Στο μεταίχμιο στάσεων, προκαταλήψεων και διαισθήσεων: Γλώσσα και μεταγλώσσα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Δημήτρης Μιχελιουδάκης)

11:00-11:30 Ιδεολογικοί μηχανισμοί γλωσσικής προτυποποίησης στην εκπαίδευση: Από την αγγλική στην ελληνική (Αχιλλέας Κωστούλας)

11:30-12:00 Διάλειμμα καφέ

12:00-12:30 Από τον εθνικό στον μετα-εθνικό λόγο: Προβλήματα και προβληματισμοί (Αργύρης Αρχάκης)

12:30-13:00 Ιδεολογία και γλωσσική αξιολόγηση: Η περίπτωση των Πανελλήνιων εξετάσεων (Σταυρούλα Τσιπλάκου & Ντίνα Τσαγγαρή)

13:00-13:30 Διαπραγμάτευση ταυτοτήτων των μελλοντικών εκπαιδευτικών στον αναστοχασμό τους για το γλωσσικό μάθημα (Ευγενία Βασιλάκη, Ελένη Γκανά & Στάθης Σελίμης)

13:30-14:00 Οδηγοί ορθής χρήσης της νεοελληνικής γλώσσας: Επιστημονικά βοηθήματα ή ιδεολογικές κατασκευές; (Θανάσης Μιχάλης & Αχιλλέας Κωστούλας)

14:00-14:30 Συζήτηση - Συμπεράσματα

Περίληψεις Εισηγήσεων

Έμφυλα στερεότυπα
και γλωσσικές
αναπαραστάσεις στις
ταινίες Πριγκίπισσες
της Ντίσνεϊ:
Μια διαχρονική
προσέγγιση

Χρυσούλα-Ξένη Νταή
(Παν. Μακεδονίας)

Ελένη Μότσιου
(Παν. Θεσσαλίας)

Η παρούσα μελέτη επιχειρεί μια διερεύνηση των γλωσσικών έμφυλων αναπαραστάσεων στις παιδικές ταινίες, δηλαδή πώς αναπαρίσταται το φύλο μέσα από τις γλωσσικές, κυρίως, συμπεριφορές που επιτελούν οι χαρακτήρες. Για το λόγο αυτό επιλέχθηκαν οι ιδιαίτερα δημοφιλείς ταινίες της Ντίσνεϊ καθώς έχει υποστηριχθεί ότι σε αυτές εμφανίζονται ορισμένες πολύ χαρακτηριστικές, στερεοτυπικές αποδόσεις του φύλου (England et al 2011). Γενικά τα στερεότυπα αποκαλύπτουν όψεις μιας ιδεολογίας και άρα συντηρούν αλλά και κατασκευάζουν συγκεκριμένες εκδοχές της κοινωνικής πραγματικότητας, μέρος της οποίας αφορά τους ρόλους των δυο φύλων. Η μελέτη μας εμφανίζει παράλληλα παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές προεκτάσεις, καθώς η έκθεση σε υλικό που περιέχει στερεότυπα φύλου πιθανότατα επηρεάζει την κατάκτηση συγκεκριμένων έμφυλων ρόλων, αλλά και τις μελλοντικές συμπεριφορές των παιδιών (Gökçearslan 2010, Coyne et al 2016).

Οι έμφυλοι ρόλοι στις παιδικές ταινίες, όπως αυτές της Ντίσνεϊ, έχουν εξεταστεί μέσα από ποικίλες οπτικές απεικονίσεων και δράσεων - χαρακτηριστικά εμφάνισης, ένδυση, χαρακτηριστικά συμπεριφοράς και προσωπικότητας, τύποι πράξεων και περιπετειών κτλ αλλά και κοινωνικοοικονομικού στάτους των χαρακτήρων-πρωταγωνιστών (Thompson & Zerbinos 1995, Wiersma 2000, Lacroix 2004, Towbin et al. (2003), Lamb & Brown 2006, England et al 2011) όμως οι γλωσσικές συμπεριφορές δεν εξετάζονται με την ίδια συχνότητα (βλ. ενδεικτικά Tsotsou & Stamou 2018, Μαρωνίτη & Στάμου 2014,). Έτσι, ο τρόπος που η γλώσσα αναπαριστά τα φύλα στο λόγο της μαζικής κουλτούρας η οποία απευθύνεται σε παιδιά αποτελεί ένα πεδίο έρευνας λιγότερο μελετημένο και πολλά υποσχόμενο.

Διαδίκτυο και
ιδεολογία:
Ενημέρωση ή
παραπληροφόρηση;

Κατερίνα Παναγιώτου
(Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο)

Ασημάκης Φλιάτουρας
(Δημοκρίτειο
Πανεπιστήμιο Θράκης)

Ο στόχος της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τα αποτελέσματα μιας ποσοτικής και εν μέρει ποιοτικής έρευνας σχετικά με συζητήσεις γλωσσ(ολογ)ικού ενδιαφέροντος με βάση τρεις άξονες που αφορούν τη διαχρονική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας: (α) γλωσσική αλλαγή, (β) συνέχεια και ενότητα της ελληνικής, (γ) τα αρχαία ελληνικά ως νεκρή ή ζωντανή γλώσσα. Το υλικό προέρχεται από ανώνυμη αποδελτίωση μηνυμάτων κατά τα έτη 2017-2019 στο πλαίσιο προετοιμασίας μεταπτυχιακής διατριβής στο ΕΑΠ. Μετά την τυπολογική ταξινόμηση και τη στατιστική των θεμάτων συζήτησης και των απόψεων, θα δοθεί έμφαση στο ζήτημα της αποτύπωσης των ιδεολογικών απόψεων και της ανακύκλησης της γλωσσικής μυθολογίας και λαθοθηρίας που κατακλύζει τα fora σε επίπεδο θέσεων/οπτικών, αξιολογικών στάσεων, ύφους και διατύπωσης. Στη συνέχεια, θα επικεντρωθούμε σε τρεις μελέτες περίπτωσης, μία για κάθε θεματικό πεδίο: τριγενή και δικατάληκτα επίθετα, λ.χ. ο διεθνής/του διεθνούς/-ή, η διεθνής/η διεθνή, της διεθνούς/της διεθνής, η πλήρη/της πλήρης κλπ., προσαρμογή άμεσων δανείων, λ.χ. δρόνος/ντρό(ου)ν,- ο, -ι, ιότροπος αντί viral, τα ταξί/τα ταξιά κλπ., διατήρηση πτώσεων παλαιότερων σταδίων της ελληνικής σε στερεότυπες εκφράσεις και σύνταξη των λόγιων προθέσεων, λ.χ. δόξα τω θεώ, τοις μετρητοίς, εν πάση περιπτώσει/-η κλπ. Εν κατακλείδι, θα επιχειρήσουμε να εκκινήσουμε τη συζήτηση με βάση το προφίλ και τη δημόσια επίδραση των ιστοσελίδων ειδικού γλωσσικού ενδιαφέροντος σχετικά με το αν και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορούν να συμβάλουν στην αποδόμηση των -όπως διαπιστώνεται από την έρευνα- βαθιά ριζωμένων γλωσσικών μύθων ιδεολογικής προέλευσης και να βοηθήσουν στην ενημέρωση του ευρύ κοινού.

Βιβλιογραφία

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. 1994. *Νεολογικός δανεισμός - Άμεσα δάνεια από τη γαλλική και την αγγλοαμερικανική - Μορφολογική ανάλυση*. Θεσσαλονίκη.

Μοσχονάς, Σ. 2005. *Ιδεολογία και Γλώσσα*. Αθήνα: Πατάκης.

Φλιάτουρας, Α. 2018. *Η μορφολογική αλλαγή στην ελληνική γλώσσα: μια σύγχρονη και συνοπτική παρουσίαση*. Αθήνα: Πατάκης.

Χριστίδης, Α.-Φ. (επιμ.) (2014). *Ιστορία της Ελληνικής γλώσσας: από τις αρχές έως την ύστερη αρχαιότητα*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας-Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών-Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη.

Στο μεταίχμιο
στάσεων,
προκαταλήψεων και
διαισθήσεων:
Γλώσσα και
μεταγλώσσα στα
μέσα κοινωνικής
δικτύωσης

Δημήτρης
Μιχελιουδάκης
(Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης)

Στην ανακοίνωση αυτή θα εστιάσω στο πώς συζητούνται τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα σε διαδικτυακές πλατφόρμες όπως το facebook. Οι γραμματικοσυντακτικές επιλογές σε επίπεδο χρήσης έχουν την ιδιαιτερότητα να χαρακτηρίζονται από λιγότερο συνειδητό έλεγχο από πλευράς του/της ομιλητή/τριας σε σχέση με λεξιλογικές και υφολογικές επιλογές. Σε μεταγλωσσικό επίπεδο έχουν την ιδιαιτερότητα επίσης να αποκαλύπτουν ευρύτερες κανονικότητες, γενικεύσεις και συστηματικότητα του είδους το οποίο χρήστες με παρόμοιο προφίλ θα έβρισκαν ελκυστικό σε διαδικτυακές συζητήσεις για φυσικές/θετικές επιστήμες. Θα εξετάσω το εύρος με το οποίο εκδηλώνονται γνήσιες διαισθήσεις ομιλητών/ομιλητριών για τη γραμματικοσυντακτική δομή και περισσότερο ή λιγότερο συνειδητές επιρροές από τη σχολική εκπαίδευση/κανονιστική παράδοση. Θα συζητήσω και την – κυμαινόμενης επιρροής με σημαντικό ωστόσο ρόλο στην εκκίνηση συζητήσεων – έκφραση καθαριστικών και λαθοθηρικών διαθέσεων και τους ιδιότυπους μηχανισμούς με τους οποίους επινοούνται τύποι λαθών πέρα από τα παραδεδομένα και μέσω των οποίων στιγματίζονται και ενοχοποιούνται γλωσσικές χρήσεις. Ο σκοπός είναι (α) αφενός να διερευνηθεί αν η μελέτη αυτού του δημόσιου λόγου μπορεί να μας αποκαλύψει κάτι για το λεπτό όριο από τη στάση στη διαίσθηση και άρα για το ποιοτικό άλμα της ένταξης στο σύστημα/στη γλώσσα της κοινότητας ή της αποκοπής από αυτό μιας γλωσσικής δομής/χρήσης/τύπου και (β) αφετέρου να συζητηθεί η δυνατότητα μιας ακτιβιστικής παρέμβασης από μέρους των ειδικών. Η ατζέντα τους θα μπορούσε να περιλαμβάνει: (i) την απενοχοποίηση της γλωσσικής χρήσης μέσω της αποκάλυψης των μη συνειδητών πλευρών της γλώσσας, (ii) μια νομιμοποίηση στη συνείδηση των ομιλητών/τριών της απόκλισης/ποικιλότητας/αλλαγής με την ανάδειξη των κανονικοτήτων και της προβλεψιμότητας που διαθέτουν οι στιγματισμένες δομές για τη γλωσσική θεωρία, καθώς και των όσων μπορούμε να μάθουμε από την αντικειμενική παρατήρηση για το χτίσιμο θεωρητικών/επιστημονικών μοντέλων, (iii) μια απονομιμοποίηση της αμέθοδης κριτικής και λαθοθηρίας, μέσω της πειστικής αναγωγής της γλώσσας σε έναν ακόμα χώρο του επιστητού όπου έχει συντελεστεί επιστημονική πρόοδος.

Ιδεολογικοί
μηχανισμοί
γλωσσικής
προτυποποίησης
στην εκπαίδευση:
Από την αγγλική στην
ελληνική

Αχιλλέας Κωστούλας
(University of
Manchester)

Ένα ιστορικό γνώρισμα της γλωσσικής διδασκαλίας αποτελεί η ισχυρή εστίαση στην καλλιέργεια της ικανότητας των διδασκομένων να χρησιμοποιούν τις πρότυπες μορφές της γλώσσας-στόχου και, συνακόλουθα, η περιθωριοποίηση των υπόλοιπων γεωγραφικών και κοινωνικών ποικιλιών της ίδιας γλώσσας. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να εξετάσουμε κριτικά τον γλωσσικό αυτό προσανατολισμό της εκπαίδευσης καθώς και τις ιδεολογικές προκείμενες στις οποίες αυτός εδράζεται. Με αφετηρία τον ιστορικό διάλογο μεταξύ των Quirk (1990) και Kachru (1991), θα αναστοχαστούμε πάνω στη σχέση μεταξύ της πρότυπης ποικιλίας και των αναδιδόμενων μορφών της αγγλικής γλώσσας διεθνώς (World Englishes) και, προεκτείνοντας την προβληματική αυτή, θα επιχειρήσουμε αναγωγές σε ζητήματα όπως το πώς καθιερώνεται η πρότυπη ποικιλία στην ελληνική, ποια είναι η σχέση της με τις υπόλοιπες ποικιλίες που χρησιμοποιούνται στον ελληνόφωνο χώρο, και ποιος είναι ο ρόλος της εκπαίδευσης στη διαδικασία αυτή. Στη βάση των παρατηρήσεων αυτών, θα παρουσιάσουμε ένα θεωρητικό μοντέλο που επιχειρεί να αποτυπώσει τις σχέσεις αυτές, καθώς και τους ιδεολογικούς μηχανισμούς προτυποποίησης που διαμορφώνουν τη γλωσσική πολιτική του εκπαιδευτικού συστήματος. Στη συνέχεια, θα επιχειρήσουμε την εμπειρική επαλήθευση του θεωρητικού μοντέλου, με δεδομένα από το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιείται στη διδασκαλία της αγγλικής γλώσσας. Στηριζόμενοι στην παραδοχή ότι το εκπαιδευτικό υλικό εμπεριέχει, σε μορφή 'αντλούμενης προθετικότητας' (derived intentionality; Searle 1983), αποτυπώματα γλωσσικής και εκπαιδευτικής ιδεολογίας, θα εξετάσουμε τα ποιοτικά γνωρίσματα διδακτικών εγχειριδίων που χρησιμοποιούνται στην ξενόγλωσση εκπαίδευση, με σκοπό να εντοπίσουμε ίχνη ιδεολογικών μηχανισμών προτυποποίησης που ορίζουν και συντηρούν τη γλωσσική νόρμα. Τέτοιοι μηχανισμοί είναι, ενδεικτικά, η εξετασιοκεντρική διδασκαλία, η έμφαση στην επικοινωνιακή 'αυθεντικότητα', και η δομιστική προσέγγιση της γλώσσας. Θα καταλήξουμε αναδεικνύοντας έναν προβληματισμό σχετικά με το πώς θα μπορούσαν οι ιδεολογικοί αυτοί μηχανισμοί να αμφισβητηθούν μέσα από μια οπτική κριτικής παιδαγωγικής.

Από τον εθνικό στον
μετα-εθνικό λόγο:
Προβλήματα και
προβληματισμοί

Αργύρης Αρχάκης
(Πανεπιστήμιο Πατρών)

Ο γενικότερος προβληματισμός της ανακοίνωσής μας περιστρέφεται γύρω από ερωτήματα όπως τα ακόλουθα:

- Μπορούμε να φανταστούμε τον κόσμο πέρα από τον πολιτικό σχηματισμό του έθνους-κράτους και πέρα από τον εθνικό του λόγο (discourse);
- Μπορούμε να φανταστούμε τον κόσμο χωρίς εθνικά (γλωσσικά και πολιτισμικά) σύνορα, αλλά σε μια μετα-εθνική κατάσταση γλωσσικής και πολιτισμικής απροσδιοριστίας;

Στον πυρήνα του ερευνητικού προβληματισμού μας βρίσκεται η κριτική ανάλυση κειμένων μεταναστών μαθητών/τριών στην Ελλάδα (βλ. Archakis 2014, 2016, 2018). Η ανάλυση αναδεικνύει τον κεντρικό ρόλο του εθνικού ομογενοποιητικού λόγου (discourse) ο οποίος περιβάλλει την παραγωγή των μαθητικών κειμένων και σε σχέση με τον οποίο οι μετανάστες μαθητές/τριες κατασκευάζουν τις ταυτότητές τους. Μας απασχολεί επίσης η αξιοποίηση στην εκπαιδευτική πράξη των κειμένων ταυτότητας τα οποία, δίνοντας αφορμές για δραστηριότητες αναστοχασμού και ενσυναίσθησης, θεωρούμε ότι μπορούν να ευαισθητοποιήσουν όλους τους μαθητές/τριες ώστε να σταθούν κριτικά στον εθνικό λόγο και στις απορρέουσες από αυτόν ανισότητες. Στο πλαίσιο αυτό, ισχυριζόμαστε ότι μπορεί να ανοίξει ο δρόμος αναζήτησης ενός εναλλακτικού, αντίπαλου προς τον εθνικό, μετα-εθνικού λόγου (discourse) που δεν θα απαγορεύει τις απρόβλεπτες προοπτικές συναντήσεων και μείξεων των γλωσσών και των πολιτισμών.

Υπογραμμίζουμε ότι ο μετα-εθνικός λόγος δεν εγγυάται ανέξοδα μια 'χαρούμενη υπερποικιλότητα' γλωσσών και πολιτισμών. Δίνει μάλλον το έναυσμα νέων και σύνθετων προβληματισμών. Η όποια κατ' αρχάς χρησιμότητά του έγκειται στο ότι μας αποκαλύπτει ότι η μέχρι πρόσφατα φυσική ηγεμονία του εθνικού λόγου, δεν είναι παρά φυσικοποιημένη κυριαρχία που παράγει ανισότητες διακρίνοντας, μεταξύ άλλων, εθνικούς πολίτες με δικαιώματα από υποτιμημένους μετανάστες και πρόσφυγες, όπως και ισχυρές εθνικές πρότυπες γλώσσες και πολιτισμούς από υποτιμημένες μεταναστευτικές γλώσσες και πολιτισμούς.

Ιδεολογία και
γλωσσική
αξιολόγηση:
Η περίπτωση των
Πανελλήνιων
εξετάσεων

Σταυρούλα Τσιπλάκου
(Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Κύπρου)

Ντίνα Τσαγγαρή
(Oslo Metropolitan
University)

Στόχος της εργασίας είναι να εξετάσει την αναδραστική επιρροή (washback effect, βλ. Tsagari & Cheng 2017) των Πανελλήνιων εξετάσεων στη διδασκαλία και την καλλιέργεια του γραμματισμού. Ακολουθούμε μια προσέγγιση μεικτών μεθόδων που συνδυάζει (α) ανάλυση των εξεταστικών δοκιμών από το 2001 έως σήμερα, προκειμένου να προσδιοριστεί κατά πόσον η αξιολόγηση συνάδει με τους στόχους της διδακτέας ύλης για το γραμματισμό (ΔΕΠΠΣ 2003, Πρόγραμμα Σπουδών 2011) και (β) ανάλυση 161 γραπτών δοκιμών από 12 μαθήτριες/τές της Γ' Λυκείου. Η ανάλυση εστίασε στη δομή και οργάνωση των κειμένων, τη συνοχή και τη συνεκτικότητα, την επιλογή κατάλληλου κειμενικού είδους και τη γραμματική και τη λεξική ποικιλομορφία, τα οποία διερευνήθηκαν ποσοτικά με τα εργαλεία D-formula (Malvern & Richards, 1997) και Stylometrics (Mikros, 2012) και επίσης ποιοτικά μέσω αξιολογήσεων μέρους των δοκιμών από έμπειρες αξιολογήτριες/τές.

Η ανάλυση έδειξε (α) αναντιστοιχία μεταξύ του περιεχομένου και της μορφής των εξεταστικών δοκιμών και των στόχων του (κριτικού) γραμματισμού. Η εξέταση στοχεύει στην ρυθμιστικά «ορθή» παραγωγή ενός ενιαίου ψευδο-κειμενικού είδους, στην πραγματικότητα ενός δοκίμιου που μεταμφιέζεται ως «επιστολή προς τον Τύπο» ή «δημόσια ομιλία» με αναμενόμενο περιεχόμενο και ιδεολογικό πρισανατολισμό. Συνακόλουθα παράγεται ένα ενιαίο «επίσημο» επίπεδο ύφους, που χαρακτηρίζεται από τη (συχνά εσφαλμένη) χρήση λόγιων λεξικών τύπων και μορφοσύνταξης και προκαθορισμένη δομή παραγράφου· (β) τόσο η ποσοτική όσο και η ποιοτική ανάλυση των γραπτών έδειξαν ότι δεν υπήρξε πραγματική βελτίωση στις γλωσσικές δεξιότητες των συμμετεχουσών/όντων από την αρχή ως το τέλος της Γ' Λυκείου (π.χ. στην ορθογραφία, στο λεξιλογικό πλούτο ή στη μορφοσύνταξη). Υποστηρίζουμε ότι αυτή είναι μια πτυχή του αποτελέσματος της αναδραστικής επιρροής των Πανελλήνιων εξετάσεων, καθώς η προετοιμασία για την εξέταση στοχεύει σε ένα πολύ περιορισμένο υποσύνολο γλωσσικών δεξιοτήτων και έμφαση δίνεται στο ιδεολογικό περιεχόμενο του γραπτού και όχι στην καλλιέργεια της κριτικής μεταγλωσσικής ενημερότητας.

Διαπραγμάτευση
ταυτοτήτων των
μελλοντικών
εκπαιδευτικών στον
αναστοχασμό τους
για το γλωσσικό
μάθημα

Ευγενία Βασιλάκη
(Παν. Θεσσαλίας)

Ελένη Γκανά
(Παν. Θεσσαλίας)

Στάθης Σελίμης
(Παν. Πελοποννήσου)

Αντλώντας υλικό από τα κείμενα αναστοχασμού πάνω στις πρώτες διδασκαλίες που σχεδιάζουν και υλοποιούν φοιτητές και φοιτήτριες Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης στο πλαίσιο της Σχολικής Πρακτικής Άσκησης, στην παρουσίαση αυτή συζητάμε διαδικασίες οικειοποίησης, εντάσεων και αντιπαραθέσεων των λόγων (discourses) για τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος όπως αναπλαισιώνονται στις κειμενικές πραγματώσεις των μελλοντικών εκπαιδευτικών. Τα κείμενα αναστοχασμού των διδασκαλιών έχουν συχνά μελετηθεί ως πεδία διαπραγμάτευσης των επαγγελματικών ταυτοτήτων των μελλοντικών εκπαιδευτικών, οι οποίες κατασκευάζονται, αναδιαμορφώνονται και μετασχηματίζονται μέσω των λόγων που κυκλοφορούν στα τοπικά και χρονικά προσδιοριζόμενα εκπαιδευτικά και κοινωνικοπολιτισμικά πλαίσια. Ενώ οι σχετικές μελέτες αφορούν ευρύτερα τη διαπραγμάτευση των παιδαγωγικών ταυτοτήτων που διαμορφώνουν οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί εντός των βασικών σπουδών τους ή/και της πρακτικής άσκησης, στην παρούσα μελέτη εστιάζουμε στις πτυχές εκείνες που συνδέονται με τη γλωσσική διδασκαλία και επιχειρούμε να τις αναλύσουμε μέσα στο σύνθετο πλέγμα των γλωσσοδιδασκτικών λόγων που κυκλοφορούν σε ακαδημαϊκό, θεσμικό και σχολικό επίπεδο στο ελληνικό εκπαιδευτικό συγκείμενο.

Οι ταυτοτικές πραγματώσεις που αναδύονται στα κείμενα που μελετάμε εμφανίζουν εντάσεις/αντιφάσεις καθώς οι μελλοντικοί εκπαιδευτικοί αντλούν κατά την κατασκευή τους από τον παραδοσιακά εδραιωμένο γλωσσοδιδασκτικό λόγο που δίνει έμφαση στη διδασκαλία της γλώσσας ως αποπλαισιωμένου συστήματος, ενώ ταυτόχρονα επιχειρούν να τον αναπλαισιώσουν με διδακτικές πρακτικές που απηχούν επικοινωνιακές και μαθητοκεντρικές προσεγγίσεις. Αυτή η αμηχανία ή/και δυσκολία μετασχηματισμού των αποκαλούμενων “καινοτόμων” παιδαγωγικών πρακτικών σε γλωσσική διδασκαλία - αναμενόμενη, ως ένα βαθμό, με βάση τα ευρήματα σχετικών μελετών για τις αντιλήψεις και τις πρακτικές των εν ενεργεία εκπαιδευτικών- θα μπορούσε περαιτέρω να αποτελέσει αφετηρία αναστοχασμού για τα περιεχόμενα και τις προσεγγίσεις της γλώσσας και της διδασκαλίας της στη βασική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών.

Οδηγοί ορθής χρήσης
της νεοελληνικής
γλώσσας:
Επιστημονικά
βοηθήματα ή
ιδεολογικές
κατασκευές;

Θανάσης Μιχάλης
(Εθνικό Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών)

Αχιλλέας Κώστούλας
(University of
Manchester)

Η διαδικασία της κωδικοποίησης της ποικιλίας που θεωρείται πρότυπη και έχει περιβληθεί με το κύρος της νόρμας, με άλλα λόγια ο γλωσσικός σχεδιασμός που αφορά τη δομή και το λεξιλόγιο της γλώσσας (corpus planning), πραγματοποιείται τόσο σε επίπεδο κρατικό (εκπαιδευτικοί οργανισμοί) όσο και σε επίπεδο ιδιωτικό (εκδοτικοί οίκοι που εκδίδουν λεξικά, οδηγούς γλωσσικής χρήσης).

Ωστόσο, η διαδικασία του γλωσσικού σχεδιασμού τόσο σε επίπεδο επιλογής της πρότυπης ποικιλίας όσο και σε επίπεδο κωδικοποίησής της έχει σε μεγάλο βαθμό ιδεολογικό υπόβαθρο, καθώς είναι δυνατό να αποτελεί πολιτική διαδικασία, όπως συμβαίνει σε πολλές χώρες. Ο ιδεολογικός χαρακτήρας του γλωσσικού σχεδιασμού αυξάνεται όσο περισσότερο η γλωσσική ιστορία μιας κοινότητας παρουσιάζει συγκρουσιακά χαρακτηριστικά.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση των προλόγων των οδηγών γλωσσικής χρήσης, στους οποίους καταγράφονται οι στόχοι και οι επιδιώξεις της συγγραφής, και η ανάδειξη των ιδεολογικών χαρακτηριστικών της διαδικασίας κωδικοποίησης, όπως αυτή επιχειρείται μέσω της πλειονότητας των εγχειριδίων αυτών.

